

Medal „Za obronę Leningradu”

(ros. Медаль "За оборону Ленинграда")

Statut medalu.

Medal został ustanowiony Dekretem Prezydium Rady Najwyższej ZSRR z dnia 22 grudnia 1942 roku.

Medal „Za obronę Leningradu” był przyznawany:

- wszystkim oficerom i szeregowym Armii Czerwonej, Marynarki Wojennej, oraz wojsk NKWD, którzy brali bezpośredni udział w heroicznej obronie Leningradu;
- wszystkim robotnikom, urzędnikom i innym osobom cywilnym, którzy brali aktywny udział w działaniach bojowych w obronie miasta oraz osobom, które swoją ofiarną pracą pomagali w przedsięwzięciach obronnych, uczestniczyli w przygotowywaniu umocnień, w obronie przeciwlotniczej, w walce z pożarami, w organizacji i obsłudze transportu i łączności, w zaopatrywaniu ludności w żywność, opiece nad rannymi i dziećmi oraz uczestniczyli we wszystkich innych działaniach na rzecz obrony miasta.

Przebieg obrony Leningradu. *Blokada Leningradu – okres oblężenia Leningradu (obecnie Petersburg) w czasie II wojny światowej przez wojska niemieckie, które trwało 2,5 roku od 8 września 1941 do 27 stycznia 1944 roku i pochłonęło około 1,5 miliona ofiar po stronie radzieckich mieszkańców miasta.*

Leningrad, ówczesnie 2,9 milionowe miasto położone między Zatoką Fińską a jeziorem Ładoga, oddalone w 1941 roku około 100 km od granicy z Finlandią, był obok zajęcia Moskwy i Kaukazu jednym z trzech głównych celów niemieckiej operacji „Barbarossa”. Zadanie zdobycia miasta otrzymała Grupa Armii „Północ”. Siły te liczyły ok. 350 000 (w późniejszym okresie 700 000) żołnierzy. Pierwotnie z wojskami niemieckimi miały współpracować oddziały fińskie, które jednak z rozkazu fińskiego dowództwa 1 września 1941 roku, po wyzwoleniu terytorium utraconego podczas wojny zimowej, zatrzymały się na linii granicy fińsko-radzieckiej sprzed wojny, co spowodowało, iż Leningrad nie został okrążony ze wszystkich stron.

Już od pierwszego dnia wojny – 22 czerwca 1941 roku zaczęto budować kilka pasów umocnień wokół miasta. W ciągu dwóch miesięcy powstało 400 schronów bojowych i 650 punktów ogniowych. Ustawiono także 24 000 zapór przeciwczołgowych. Jednak, mimo iż w pracę była zaangażowana spora część mieszkańców Leningradu, do chwili nadejścia wojsk niemieckich nie udało się ukończyć budowy wszystkich umocnień. Naprzeciw wojsk niemieckich stanęły jednostki Frontu Leningradzkiego, pod dowództwem Klimenta Woroszyłowa, a następnie (od 14.09 1941) Georgija

Żukowa, w składzie 7., 14. i 23. Armii. Siły radzieckie liczyły 930 000 żołnierzy. Dojścia do miasta od strony Finlandii broniła 23. Armia. Jej obrona opierała się na potężnym Karelskim Rejonie Umocnionym, którego skrzydła dochodziły do Bałtyku i jeziora Ładoga. Armia fińska nie podjęła jednak ani jednej próby ataku. 12 września 1941 roku czołowe oddziały niemieckiego 31. pułku piechoty 96. Dywizji Piechoty XLI Korpusu Pancernego dotarły do przedmieść Leningradu. 17 września Niemcy przypuścili generalny szturm na miasto, w którym brało udział 16 dywizji Wehrmachtu wspartych samolotami Luftwaffe. Po fiasku szturm Niemcy postanowili blokować Leningrad przy równoczesnym prowadzeniu ostrzału artyleryjskiego i nalotów bombowych. Oberkommando der Wehrmacht liczyło na to, że z braku dostaw żywności obrońcy miasta z głodu skapitulują. Rzeczywiście – już pod koniec września 1941 roku w oblężonym mieście wprowadzono kartki na żywność. Osoba pracująca na potrzeby frontu mogła w początku września liczyć na 600 gramów chleba dziennie, a niepracująca na 300 g. Jednak i te normy zostały wkrótce obniżone. Dienne racje żywniowe osiągnęły najniższy poziom po 20 listopada 1941 roku, kiedy to spadły do 250 g chleba dziennie dla pracowników fizycznych (stanowiących 34% ludności) oraz 125 g dla pozostałych osób. Dla posiadaczy kartek niższej kategorii oficjalna wartość odżywcza dziennej racji wynosiła 460 kilokalorii, czyli mniej niż jedną czwartą ilości potrzebnej do zachowania wagi dorosłego człowieka (2000-2500 kilokalorii). Ponadto deklarowana wartość 460 kilokalorii była w istocie niższa (do chleba dodawano bowiem np. paszę z wyłtoków bawełnianych lub poddaną hydrolizie celulozę ze strużyn sosnowych; składał się on zatem w 73% z mąki żytniej, 3% z mąki kukurydzianej, 10% z celulozy, 10% ze sprasowanych wyłtoków bawełnianych, w 2 % ze śruty zbożowej i 2% popiołu i resztek z worków) i wynosiła w istocie około 300 kilokalorii. Do wyżywienia całego 2,5-milionowego miasta używano tylko 510 t mąki dziennie. Czarnorynkowa cena kilograma chleba sięgnęła 600 rubli, kilograma mąki lub krup - 800 rubli, za szklankę tytoniu lub machorki - 200 rubli. Tłuszcze pozyskiwano w drodze przerobu farb olejnych i mydła technicznego. Jedyne dostawy dla Leningradu mogły docierać przez jezioro Ładoga. Pierwszy konwój wyruszył już 12 września, ale ze względu na niesprzyjające warunki atmosferyczne oraz niemieckie bombardowania droga przez jezioro była wyjątkowo niebezpieczna. Istotniejsze były jednak czynniki związane z bardzo złym stanem technicznym taboru pływającego (barki i holowniki w większości wymagały napraw przed dopuszczeniem do żeglugi) oraz nieudolną organizacją, przez co nie było możliwe dowieszenie wystarczającej ilości zaopatrzenia. Od pierwszych dni listopada jezioro pokrył lód, dzięki któremu dostawy można było transportować również pojazdami kołowymi. „Droga Życia” – jak nazywano szlak dostaw do Leningradu, miała długość 30 km. W październiku elektrowniom zaczęło brakować opału, wskutek czego ograniczono dostawy energii elektrycznej. Do unieruchomionych już wcześniej trolejbusów dołączyły tramwaje, które z uwagi na brak zasilania pozostawiono na trasach w różnych punktach miasta. Ich wyłączenie „uświadomiło mieszkańcom nieznaną współczesnemu człowiekowi realność miejskich odległości, wydłużając poszczególne ulice, a zwłaszcza niczym nie osłonięte wietrzne mosty na Newie”. Miasta nie

odśnieżano, więc wszystkie arterie, poza największymi, były nieprzejezdne, a normalnym widokiem stały się wąskie ścieżki wydeptywane przez ludzi w śniegu. Od 27 listopada zabroniono w blokach używania elektryczności między 10.00 a 17:00, co nie oznaczało, że dostawy prądu w pozostałych godzinach zawsze miały miejsce. Mimo nastających mrozów Niemcy nie zrezygnowali ze zdobycia miasta i na początku listopada przypuścili udany szturm na miejscowość Tichwin, z której wyruszały transporty „Drogi życia”. 5 grudnia rozpoczęła się radziecka kontrofensywa, której celem było odbicie Tichwina, co w konsekwencji pozwoliłoby zwiększyć dostawy do oblężonego Leningradu. Do 24 grudnia oddziałom Frontu Wołchowskiego udało się odbić Tichwin i wyprzeć Niemców za rzekę Wołchow. Mimo tego sukcesu, styczeń i luty 1942 roku zapisały się jako najcięższe miesiące w oblężonym Leningradzie. Codziennie w mieście umierało około 3-4 tys. ludzi. Wiele zwłok nie zostało pochowanych, ponieważ służby miejskie nie nadążały z kopaniem grobów. Pojawiały się przypadki kanibalizmu. W styczniu rozpoczęła się masowa ewakuacja mieszkańców. Do kwietnia udało się wywieźć ponad 500 tysięcy ludzi. Na wiosnę życie w Leningradzie zaczęło wracać powoli do normy. Dostawy były coraz większe, a w samym mieście wznowiły działalność niektóre teatry. 15 kwietnia wznowiono kursowanie tramwajów. Pomimo to sytuacja pozostała ciężka, gdyż Niemcy nie porzucili pomysłu zdobycia Leningradu i w marcu przystąpili do realizacji operacji „Eisstoss”, której celem było zniszczenie przez Luftwaffe radzieckiej Floty Bałtyckiej. Równocześnie wznowiono działania na lądzie. W wyniku walk w kwietniu i maju 1942 roku niemiecka 18. Armia okrążyła i zniszczyła do 12 lipca 2. Armię Uderzeniową oraz część sił radzieckich 52. i 59. Armii na południe od Leningradu. Po zwycięstwie na Krymie i zdobyciu Sewastopola Niemcy przetrucili część sił 11. Armii pod Leningrad, ale w sierpniu sowieckie uderzenie wyprzedzające zmusiło Niemców do użycia posiłków do odparcia tego ataku. Dopiero podczas drugiej zimy oblężenia, w styczniu 1943 roku podczas operacji „Iskra” oddziałom radzieckim udało się przebić przesmyk wzdłuż południowego brzegu jeziora Ładoga, dzięki któremu dostawy zaczęły docierać drogą lądową i sytuacja w Leningradzie znacząco się poprawiła. Wznowienie ofensywy latem nie przyniosło Sowietom większych sukcesów. W styczniu 1944 roku sowiecka ofensywa zimowa przerwała oblężenie, ostatecznie odrzucając Niemców od miasta. Ostatnim akordem oblężenia Leningradu była operacja wyborsko-pietrozawodzka przeprowadzona w czerwcu i lipcu 1944 roku, kiedy wojska frontów Leningradzkiego i Karelskiego wyparły armię fińską z Przesmyku Karelskiego.

Istnieje wiele powodów, przez które Niemcy ostatecznie nie zdobyli Grodu Lenina. Już podczas początkowych porażek hitlerowskich wojsk, wróżono im klęskę na miarę tej Napoleona z 1812 r. Faktem jest, że Hitler przegrał z rosyjską zimą, do której nie był zupełnie przygotowany. Żołnierzom brakowało praktycznie wszystkiego – ciepłej bielizny, butów. Broń zamarzała, pożywienie, które otrzymywali było niewystarczające, a żeby choć trochę uchronić się przed mrozem nie mogli wykopać schronienia, bo ziemia była skostniała. Czołgi niejednokrotnie były paraliżowane przez, według słów Napoleona,

„piąty żywioł”, czyli błoto. Do tego brakowało benzyny, a silniki odmawiały posłuszeństwa po mroźnej nocy. Lotnictwo również miało utrudnione zadanie: starty i lądowania musiały odbywać się na zamarzniętym lotnisku. Zaopatrzenia brakowało nie tylko oblężonym leningradczykom, ale i Niemcom. Transporty albo docierały z opóźnieniem, albo nie docierały w ogóle, bo grzęzły na jakichś pustkowiach. Hitler więc przegrał nie tylko z Rosjanami, którzy za nic w świecie nie chcieli poddać Grodu Lenina, ale i ze straszliwą zimą.

Podczas trwającego blisko 900 dni oblężenia Leningradu w wyniku głodu, mrozu, bombardowań i ostrzału artyleryjskiego życie straciło prawdopodobnie około miliona osób, choć oficjalne źródła radzieckie mówią o 649 tysiącach zmarłych cywili oraz 688 263 pochówkach (na skutek bombardowań i ostrzału artyleryjskiego zmarło oficjalnie 16 747 osób – reszta zgonów spowodowana była głodem i chorobami). Również szacunki demograficzne, opierające się na liczbie wydawanych pozwoleń na pobyt, wskazują na liczbę 700 tysięcy ofiar. Z kolei w czasie procesów norymberskich rząd radziecki podawał uderzająco dokładną, aczkolwiek nieprawdziwą liczbę 632 253 osób. 1 maja 1945 roku Leningrad otrzymał tytuł „miastobohatera Związku Radzieckiego”.

Medal „Za obronę Leningradu” jest noszony po lewej stronie klatki piersiowej po medalu „Za ratowanie tonących”.

Łącznie nadano około 1.470.000 medali.

Ogólny opis medalu.

Medal „Za obronę Leningradu” ma formę kręgu z mosiądzu o średnicy 32 mm. Na awersie na tle gmachu Admiralicji w Leningradzie (Sankt Petersburgu) znajdują się skierowane w lewo postacie obrońców z karabinami z bagnetami – żołnierz, marynarz, robotnik oraz robotnica. U góry umieszczona jest mała pięcioramienna gwiazda i napis na obwodzie: „ЗА ОБОРОНУ ЛЕНИНГРАДА”. Awers odznaczenia ma wystającą otoczkę. Na rewersie w górnej części został umieszczony sierp i młot, pod którym znajduje się napis w trzech wierszach: ЗА НАШУ СОВЕТСКУЮ РОДИНУ.

Wszystkie napisy i wizerunki na medalu są wypukłe.

Medal za pomocą uszka w górnej części i zawieszki został połączony z pięciokątną metalową blaszką (kołodką), owiniętą wstążką koloru oliwkowego z wąskim zielonym paskiem.

Wariant 1. Uszko medalu zostało przylutowane do krążka. Ten wariant medalu był nadawany podczas wojny lub bezpośrednio po zakończeniu wojny w latach 1945 – 1946. Można spotkać dwie odmiany medalu, które się różnią długością horyzontu.

Wśród medali pierwszego wariantu rzadko można spotkać odmiany z wybitym numerem na rewersie, który odpowiadał numeru legitymacji do medalu. Pochodzenie tego numeru nie jest znane, ponieważ on nie był nanoszony podczas produkcji medali w Mennicy Moskiewskiej. Prawdopodobnie numery były wybijane okazyjnie w jednostkach wojskowych.

Wariant 2. Uszko medalu okrągłe, stanowi całość z krążkiem. Ten wariant medalu był nadawany w późniejszych latach osobom, które z jakichś powodów nie otrzymały odznaczenia po wojnie.

Na rynku kolekcjonerskim można spotkać podróbki medalu „Za obronę Leningradu”. Jakość ww. podróbek bardzo się różni, często wskazana konsultacja doświadczonego specjalisty (www.czasybohaterow.pl) w celu określenia autentyczności odznaczenia.

